

Pagsipat sa Kaisipan nina Orozco at Demeterio Hinggil sa Fertility Dance ng Obando, Bulacan Gamit ang Kasaysayang Pasalita

Jennifer C. Delfin , LPT, MAEd
Bulacan State University
jennifer.delfin@bulsu.edu.ph

DOI: <https://doi.org/10.70922/2xc49n19>

[Submit to this journal](#)

[Other related articles](#)

[Announcements](#)

[Other PUP Journals](#)

Other citation formats:

Article History:

Date received: July 30, 2024

Date revised: February 12, 2025

Date accepted: April 28, 2025

How to Cite this paper:

Delfin, J.C. (2025). Pagsipat sa kaisipan nina Orozco at Demeterio hinggil sa fertility dance ng Obando, Bulacan gamit ang kasaysayang pasalita. *Social Sciences and Development Review* (17)1, pp. 169-186. <https://doi.org/10.70922/2xc49n19>

Please contact the publisher for any further use of this work at socialsciencesreview@pup.edu.ph.

Pagsipat sa Kaisipan nina Orozco at Demeterio Hinggil sa Fertility Dance ng Obando, Bulacan Gamit ang Kasaysayang Pasalita

Jennifer C. Delfin, LPT, MAEd
Bulacan State University
jennifer.delfin@bulsu.edu.ph

ABSTRAK

Sinipat sa pananaliksik na ito ang papel nina Orozco at Demeterio hinggil sa pinagmulan ng Obando Fertility dance. May pagtatangka ang papel na sipatin ang pinagmulan nito sa pamamagitan ng isang preliminaryong pagtalunton sa kasaysayan mula sa isang partikular na perspektiba ng matatandang Obandenyo edad 60-90 na taon. Ninais na sagutin sa papel ang sumusunod na katanungan: (1) Ano ang kronolohikal na tala ng mga Patron sa Obando at ang aktwal na ritwal na isinasagawa para kina San Pascual Baylon, Santa Clara at Mahal na Birhen ng Salambao?; (2) Anong mga pagbabago sa mga imahen at ritwal ugnay ng kapistahan sa Obando, Bulacan tuwing Mayo?; at (3) Paano nagsimula ang ritwal na sayaw sa Obando, Bulacan at ang anyo nito?

Nasuri sa pananaliksik na ito na nagtutugma ang kaisipan nina Orozco at Demeterio sa mga kasaysayang pasalita na ibinahagi ng walong matatandang Obandenyo. Ang Obando fertility dance ay maaaring hindi produkto ng Kristiyanismo na mula sa bersyon ng isang ritwal ng mga Tagalog bago pa man dumating ang mga Espanyol. Ito ay posibleng nagsimula nang dumating ang mga Kastila at noong dumating ang mga patron. Wala ring natatandaan ang karamihan sa mga nakapanayam hinggil sa salitang Kasilonawan na maaaring pinagsimulan ng fertility dance na ang sayaw ay naging Christianized lamang.

Mga susing salita: *Fertility dance, Nuestra Señora Inmaculada Concepcion de Salambao, San Pascual Baylon, Santa Clara ng Assisi, Obando Bulacan*

ABSTRACT

This study examined Orozco and Demeterio's research work on the history of the Obando Fertility Dance. This research seeks to trace its origins through preliminary historical tracing from the perspective of the older Obandenyo, aged 60 to 90. The study attempts to answer the following questions: (1) What is the chronology of Obando's patrons, as well as the actual ritual performed for San Pascual Baylon, Santa Clara, and the Blessed Virgin of Salambao? (2) How do the images and rituals associated with the celebration in Obando,

Bulacan, transform each May? (3) What is the historical context and form of the ritual dance in Obando, Bulacan?

It was analyzed in this research that Orozco and Demeterio's thoughts coincide with oral histories shared by eight older Obandeniyos. The Obando fertility dance may not be a product of Christianity, nor it was a version of a ritual by the Tagalogs even before the arrival of the Spanish. This may have started when the Spaniards arrived and when the patrons arrived. The majority of participants are unable to recall the term "Kasilonawan," which could be the origin of the fertility dance that has just become Christianized.

Keywords: Fertility dance, Nuestra Señora Inmaculada Concepcion de Salambao, San Pascual Baylon, Santa Clara ng Assisi, Obando Bulacan

INTRODUKSYON

Kilala ang Obando Bulacan sa natatangi nitong pamamanata sa tatlong patron, sina San Pascual Baylon, Santa Clara ng Assisi at Nuestra Señora De La Inmaculada Concepcion De Salambao. Kaya, tuwing sasapit ang buwan ng Mayo, tatlong araw rin nagaganap ang Pista ng Obando bilang parangal sa bawat patron na mayroon sila. Unang nagaganap ang para kay San Pascual Baylon tuwing ika-17 ng Mayo, susundan naman ito kinabukasan ng para kay Santa Clara ng Assisi, at ang ika-19 ng Mayo naman ay para sa Nuestra Señora De La Inmaculada Concepcion De Salambao.

Si Santa Clara ng Assisi ang pinakamatandang pintakasi ng bayan ng Obando. Nang dumating ang ika-18 siglo, matapos ang pagkakatatag ng Obando at pagpapagawa ng simbahan, idinagdag sa urna ng altar si San Pascual Baylon na hinirang na patron. Makalipas ang ilang taon, noong ika-19 ng Hunyo, 1763, isa na naman patron ang nadagdag sa simbahan ng Obando na siyang bumuo sa trianggulo ng mapagpala, at kinilalang ina ng Obando, ang Nuestra Señora De La Inmaculada Concepcion De Salambao (Delos Reyes, 2005, pp. 2-3).

Isinasayaw ang mga panalangin sa Panginoon sa pamamagitan ng mga nabanggit na pintakasi. Kabilang sa pagsasayaw upang magkaanak na lalaki, magkaroon ng asawa, at bokasyon/buhay relihiyoso ang panalanging inilalapit kay San Pascual Baylon. Patrona ng mga naglilihing ina, magandang panahon, humihiling ng anak na babae, maginhawang pagbubuntis at panganganak naman si Santa Clara ng Assisi at nang lumaon ay naging patron din ng telebisyon at mass media. Patrona naman ng mga mangingisda, magbubukid at mabuting hanapbuhay ang Nuestra Señora De La Inmaculada Concepcion De Salambao (National Shrine of Our Lady of Salambao - San Pascual Baylon Parish, 2018).

Nilayon sa pananaliksik na ito na sipatin ang pinagmulan ng Obando Fertility Dance. Sa official website ng pamahalaan ng Obando, mababasa roon na ang fertility dance ay

nagsimula na bago pa man dumating ang mga mananakop na Espanyol, at sinasabing isa ito sa mga ginamit ng mananakop upang ma-convert sa pagiging Kristiyano ang mga katutubo. Ang pre-hispanic fertility ritual na ito ay tinatawag na Kasilonawan. Sa pagsangguni ng mananaliksik sa ilang diksyunaryo gaya ng Diksyunaryo Tesauro ni Panganiban (1972), walang naitalang salitang Kasilonawan ngunit mayroong salitang Kasilinawan na nangangahulugang “open-air celebration”. Sa kahulugang mula rito, hindi rin malinaw na nasasagot ang maaaring pinagmulan ng tradisyon ng pagsasayaw sa Obando, Bulacan na iniuugnay sa pagsisimula ng fertility dance.

Sa ganoong punto, sinuri sa pananaliksik na ito ang pag-aaral nina Orozco at Demeterio na nagsasabing problematiko ang pinagmulan ng nasabing ritwal na iniuugnay sa salitang Kasilonawan. Una, sa Tagalog-Spanish dictionary ni Juan Noceda at Pedro de Sanlucar, ang casilonawan ay binigyang kahulugan lamang na “some old ceremonies”. Pangalawa, walang anumang Spanish text ang nag-uugnay sa kasilonawan, at pangatlo, batay sa mga kaugnay na literatura katulad ng makikita sa Google books, nagsimula lamang ito noong 1981. Napakayaman ng mga datos ng pag-aaral na ito mula sa mga pinagsamang paggamit ng *data bases*, *search engines* at mga nalathalang dokumento mula sa panahon ng Espanyol, Amerikano at pagkatapos ng Ikalawang Digmaang Pandaigdig upang maging matibay na tuntungan ng kasalukuyang pag-aaral. Ngunit dahil sa ang papel na ito ay naisulat sa panahon ng pandemic lockdown noong 2020, naging limitado lamang ang pag-akses sa ilan pang mga datos. Hindi sila nagkaroon ng pagkakataong sumangguni sa mga di-nailathalang mga archival materials at hindi rin nakapagsagawa ng anumang panayam sa mga taga-Obando, Bulacan, kaya ito naman ang naging tutok ng kasalukuyang pag-aaral. Sa ganitong anggulo, maaaring magkaron ng ibang paglalahad sa kasaysayan ng tanyag na relihiyosong assemblage ng Obando, sa pamamagitan ng mga nabanggit na pamamaraan.

Layunin at Suliranin ng Pag-Aaral

Mula sa mga natuklasan sa pag-aaral nina Orozco at Demeterio, may pagtatangka ang papel na ito na sipatin ang pinagmulan ng Obando Fertility Dance sa pamamagitan ng isang preliminaryong pagtalunton sa kasaysayan ng pinagmulan nito mula sa isang partikular na perspektiba ng matatandang Obandenyo edad 60-90 na taon. Nais sagutin sa papel na ito ang sumusunod na katanungan:

1. Ano ang kronolohikal na tala ng mga Patron sa Obando at ang aktwal na ritwal na isinasagawa para kina San Pascual Baylon, Santa Clara ng Assisi at Mahal na Birhen ng Salambao?
2. Anong mga pagbabago sa mga imahen at ritwal ugnay ng kapistahan sa Obando, Bulacan tuwing Mayo?
3. Paano nagsimula ang ritwal na sayaw sa Obando, Bulacan at ang anyo nito?

METODOLOHIYA

Ang pangunahing batis na ginamit sa papel na ito ay ang mga panayam na isinagawa sa mga matatandang Obandenyo edad 60-90 na taon. Nirekord ang mga panayam gamit ang video camera at voice recorder. Ginamit din na batis ang mga dokumentong ibinahagi ng bawat Obandeniyong nakapanayam at mga talang makikita sa Museo de la Parroquia.

Naging pangunahing pamamaraan sa pag-aaral na ito ang kasaysayang pasalita. Sa tradisyunal na pamamaraan, oral ang pagpapahayag at pagsasalin ng mga karanasan sa buhay. Subalit dahil sa limitasyon ng kakayahang umalala, maaaring maraming kulang na tala ang mapunan ng kasaysayang pasalita, na isang pamamaraan ng pagkuha ng hindi pa naisulat na batis ng kasaysayan, sa pamamagitan ng interbyu, nailalabas ang mga dating nakahimlay sa alaala na mga karanasang maaring magsilbing batis ng kasaysayan (Gripaldo, 2006).

Ang paggamit ng *Deleuze-Guattarian assemblage* bilang balangkas sa makasaysayang pagsusuri ng tatlong patron na santo ng Obando, at mga ritwal na isinasagawa kaugnay nito ay magrerresulta ng ibang naratibo gaya ng paglalahad sa pinagmulan ng tanyag na Fertility dance. Sa konsepto ng assemblage, pinapanatili nito ang pagkakaiba-iba ng mga bagay na nagkakaroon ng ugnayan o interaksyon sa isa't isa. Ang mga ito ay hindi nagiging iisa sapagkat tinitingnan dito ang mga komponent at ang mga panlabas na kondisyon ay nagbabago. Iipapakita ang ugnayan ng bawat isa mula sa pagkakaiba-iba ng mga patron. Bukod sa ganitong balangkas, ang pagkalap ng mga di-nailathalang dokumento at mga panayam sa matatandang Obandenyo ang magiging kasangkapan upang mailahad ang makasaysayang naratibo sa bayan ng Obando, Bulacan.

Mga nakapanayam

Ang mga nakapanayam ay mga matatandang Obandenyo mula sa Barangay ng Hulo, San Pascual, Paliwas at Catanghalan na nasa edad animnapu't pito (67) ang pinakabata at edad siyamnapu't dalawa (92) naman ang pinakamatanda. Halos lahat ng nakapanayam ay naglilingkod sa simbahan kaya ang ilan sa kanila ay nakapanayam pagkatapos ng misa at sayaw sa Obando tuwing Linggo. Ang bawat isa sa kanila ay nakilala sa pamamagitan ni Brother Woody Rivera na namamahala at naglilingkod din sa simbahan ng Obando. Ang ilan din sa kanila ay mga miyembro ng Salambao dancers. Ang ibang nakapanayam ay sinadya at nakausap sa mismong kanilang tahanan. Lahat sila ay may asawa, may mga anak at ang relihiyon ay Katoliko.

Talahanayan 1.

Mga Nakapanayam na Obandenyo

PROFAYL			
Pangalan	Katayuang Sibil	Trabaho noon	Relihiyon
Corazon Sta. Ana Ramos	May asawa	Tindera ng isda sa Obando at Nepa Q Mart QC	Katoliko
Teodora C. Coronel	May asawa	Grade 1 teacher	Katoliko
Conchita P. Contreas	May asawa	Government employee - DENR QC	Katoliko
Herminia C. De Jesus	May asawa	Factory Worker sa Malabon	Katoliko
Isidro C. Manuel	May asawa	Teacher sa Valenzuela	Katoliko
Mercedes R. Domingo	May asawa	Teacher sa Obando	Katoliko
Germiniano G. Avendaño	May asawa	Empleyado sa PhilAm Life at sa Bangko	Katoliko
Maria Teresa S. Bondoc	May asawa	Cataloger ng Batasang Pambansa, Archivist (Senate Archive) Museologist	Katoliko

Nahati naman sa tatlong bahagi ang panayam upang tumugon sa tatlong ispesipikong tuon ng pag-aaral. Upang matunton ang unang katanungan hinggil sa kronolohikal na tala ng mga Patron sa Obando at ang aktwal na ritwal na isinasagawa para kina San Pascual Baylon, Santa Clara ng Assisi at Mahal na Birhen ng Salambao, ginabayan ang panayam ng sumusunod na paglalahad: (1) ang mga naaalalang kuwento tungkol sa mga patron, ritwal at sa mismong simbahan; (2) mga naranasan sa pagdalo tuwing Mayo sa pista ng Obando at paraan ng pagdiriwang; (3) mga karanasan sa pagsayaw at mga naobserbahan; (5) mga hindi malilimutang karanasan sa Pista ng Obando tuwing Mayo; at (6) mga kahilingang natupad dahil dito.

Upang masagot naman ang ikalawang katanungan sa pag-aaral hinggil sa pagbabago sa mga imahen at ritwal ugnay ng kapistahan sa Obando, Bulacan tuwing Mayo, ginabayan ito ng sumusunod na paglalahad: (1) mga pagbabagong nakita sa simbahan mula noon at sa kasalukuyan; (2) paglalarawan sa kinagisnang komunidad ng Obando, mga pagbabago at mga hindi nabago partikular sa tatlong patron; (3) mga naaalalang kuwento o karanasan ugnay ng Obando Fertility Dance; at (4) mga naaalalang mga kuwento o mga naipasang salaysay ng mga magulang hinggil sa Obando Fertility Dance.

Panghuli, upang masagot ang ikatlong katanungan hinggil sa pagsisimula ng ritwal na sayaw sa Obando, Bulacan at ang anyo nito, ginabayan naman ito ng sumusunod na paglalahad: (1) paano nagsimula ang tradisyon; (2) mga pagkakataon na nahinto ang pagdiriwang at pagsasagawa ng ritwal; (3) pagiging pamilyar sa Kasilonawan at kaugnayan

nito sa Obando Fertility dance; (4) ang Obando Fertility Dance at ugnayan nito sa pandanggo; (5) ang anyo/steps ng kasalukuyang fertility dance at kung nagbabago ba ito sa paglipas ng panahon; at (6) ang panahon ng pagsisimula o pagsibol ng Obando Fertility Dance sa Obando, Bulacan.

Mga tala nina Orozco at Demeterio

Mahalaga na matalakay muna ang nilalaman ng papel na ginamit bilang tuntungan ng kasalukuyang pag-aaral upang makita ang pagsusuri, pagkakaiba at pagkakatulad. Ang pananaliksik nina Dr. Feorillo Petronillo Demeterio III at Bb. Noella Ma-i Orozco na may pamagat na “The Sacred Images, Patronages and Rituals of Obando Church, Bulacan, Philippines: A Historical Investigation.” Ginamit nila bilang teoretikal na balangkas ang assemblage nina Gilles Deleuze at Pierre-Felix Guattari (Deleuze-Guattarian assemblage) na iniangkop naman mula kay Thomas Andrew Nail. Sa konsepto ng assemblage, pinapanatili nito ang pagkakaiba-iba ng mga bagay na nagkakaroon ng ugnayan o interaksyon sa isa’t isa. Ang mga ito ay hindi nagiging iisa sapagkat tinitingnan dito ang mga komponent at ang mga panlabas na kondisyon ay nagbabago. Mahalagang tingnan ang tatlong aspekto gaya ng mga kondisyon, elemento at mga persona (Orozco at Demeterio 2023, pp. 327-329). Sinuri sa kanilang papel ang dalawang punto: una, ang kronolohikal na tala ng tatlong imahen ng simbahan ng Obando at ang pangalawa ay tinunton ang mga pagbabago sa pamamanata sa mga imahen at ritwal na isinasagawa rito.

Batay sa kanilang pananaliksik, matapos ang pagkakatatag ng Obando bilang isang bukod na pueblo/parish noong 1754, pinili ang imahen ni San Pascual Baylon bilang patron. Sa Kastila ang “baylon” ay nangangahulugang “dancer”. May tradisyon din sa Espanya na tumutukoy kay San Pascual Baylon bilang imbentor ng fandango. Hindi malinaw kung bakit siya ang pinili ng mga Pransiskanong pari ng Bulakan at Obando. Sa pananaliksik, may hipotesis na kaya siya pinili ay una, bagong kanonisadong santo siya noong panahon na iyon, pangalawa, ang feast day niya ay ika-17 ng Mayo, at ang Obando ay isang agricultural pueblo na ugnay sa pag-aani tuwing tag-araw at panahon din ng pagtatanim, at pangatlo ay ang pag-uugnay sa kanya sa ritual dancing (Orozco at Demeterio 2023, pp. 334-335).

Ganito naman nila naitala ang pagkakakuha sa Mahal na Birhen ng Salambao. Sa kuwento ni Diego Pascual, dalawang mangingisda na sina Juan at Julian de la Cruz, ang nakalambat ng imahen ng isang birhen sa kanilang salambao sa may parteng Huling Doong sa nayon ng Binoangan, Tambobong (Malabon ngayon). Ayon sa alamat, nang ang imahen ay dadalhin sa Navotas, ang salambao ay bumigat at hindi makausad. Subalit nang ito ay dadalhin patungong Obando, ang salambao ay madaling nausad. Kanilang nahanap na ang kwento na ito ay naitala lamang ng folklorist na si Damiana Eugenio ng UP Diliman, at hindi sinusupportahan ng anumang Spanish text (Orozco at Demeterio 2023, p. 336).

Sa tatlong imahen ng Obando, ang Santa Clara ng Assisi ang pinakamatanda na hindi na matunton kung anong eksaktong petsa ito dumating sa lugar. Maaaring sa pagitan ng

1578-1623. Ang kanyang kapistahan ay orihinal na ika-11 o 12 ng Agosto. Ngunit sa Obando, ipinagdiriwang ito tuwing ika-19 ng Mayo. Kung susumahin, higit sa isang siglo ang pagitan ng unang imahen sa huli. Ang dalawang babaeng patron ay nausog din ang araw ng kapistahan ng mga ito (Orozco at Demeterio 2023, pp. 337-339).

Sa bahaging ito, ipapakita ang mga pagbabago sa rituwal at pagtangkilik sa mga patron na ito mula ika-19 siglo hanggang ika-20 siglo.

Sa una hanggang kalahating ika-19 na siglo, nakita mula sa libro nina Buzeta at Bravo na dinadagsa ng tao ang simbahan sa Obando lalo higit sa buwan ng Mayo kung saan inilalapat nila ang kanilang mga panalangin sa Mahal na Birhen ng Salambao. Sa libro naman ni Huerta tinalakay si Santa Clara ng Assisi, kung saan kinikilalang pintakasi ng mga gustong magkaanak at tinalakay rin ang ritwal ng paggamit at pagtapat ng kanyang crozier sa tiyan ng mga manganganak. Hindi natalakay ni Huerta ang Mahal na Birhen ng Salambao kung saan siya pinipintakasi ngunit malinaw na tinukoy niya na milagroso ito. Hindi nakita o natalakay sa mga nailathalang dokumento ang San Pascual Baylon bilang patron at sa pagiging patron ng Mahal na Birhen ng Salambao. Wala ring pagtalakay sa fertility dance (Orozco at Demeterio 2023, pp. 342-344).

Naipakita naman sa huling bahagi ng ika-19 na siglo, sa libro nina Fernandez at Jerez, tinukoy nila na patron si San Pascual Baylon ng mga may sakit upang gumaling at isinasagawa sa pamamagitan ng pagsasayaw sa kalsada, sa loob at labas ng simbahan, tuwing pista sa Obando. Ganito rin ang sinabi ni Vidal sa kanyang mga koleksyon ng maikling kuwento na may pamagat na Enriqueta, na patron ng may sakit na nais gumaling si San Pascual Baylon, at proteksyon din sa anumang uri ng sakit, isinasagawa rin ang ritwal ng pagsasayaw habang hinahawakan ang bahagi ng kanilang katawan na nais gumaling. Katulad ng isinaad ni Vidal, ganoon din ang sinasabi ni Moya sa kanyang libro. Tinukoy rin ni Rizal na patron ng nais magkaanak na lalaki si San Pascual Baylon, at ang Mahal na Birhen ng Salambao at Santa Clara naman ay sa mga nais magkaroon ng anak na babae. Taliwas naman ang nakita sa libro ni Ruiz, tinukoy niya si San Pascual Baylon bilang patron ng nais magkaroon ng kasintahan, o sa mga biyuda na nais uli magkaroon ng bagong asawa, sa mga gustong magkaanak, at sa anumang mga kahilingan ng magandang pangyayari. Katulad din ng nabanggit kanina, isinasagawa ang ritwal ng pagsasayaw, ngunit kung ang hiling ay magkaroon ng anak, dapat siyang magpapahid ng langis sa kanyang tiyan mula sa lampara ng ilawan ni San Pascual Baylon. Hindi nabanggit ang anyo ng ritwal na sayaw. Wala ni isa mang dokumento ang nagpapakita na ito ay hango sa fandango. Inilarawan na ang sayaw ay mula sa pakilos ng pag-indayog at pagtalon (Orozco at Demeterio 2023, pp. 344-346).

Sa simula ng ika-20 siglo, nakita sa musical sheet ni Metzger na simpleng areglo ito ng tradisyunal na Obando folk song ugnay sa imahen ni Santa Clara. Sa folk song na ito, ang dance ritual ay sinasabing pandanggo, isang Philippine adaptation ng Spanish fandango. Sa artikulo naman ni Lyon, tinukoy ang mga patron ng Obando sa mga gustong magkaroon ng

anak kaya ang pista rito ay nakakaakit ng mga taga-Maynila, ngunit hindi tinukoy kung sinong santo/santa ito iniuugnay. Inulit din niya ang tinukoy ni Huerta tungkol kay Santa Clara ugnay sa mga nahihirapang manganak, ngunit hindi tinukoy ang paggamit ng crozier o baculo. Isa pa, binanggit din ang pagiging patron ng Mahal na Birhen ng Salambao sa mga nais magkaanak, na katulad ng binanggit sa mga nauna, sa pamamagitan ng pagsasayaw. Sa artikulo naman ni Garcia, tinukoy muli si San Pascual Baylon bilang patron ng mga maysakit at nais gumaling at sa mga hindi magkaanak, sa pamamagitan muli ng pagsasayaw. Ganito rin ang tinukoy ni Bañas sa kanyang libro ngunit hindi malinaw na tinukoy kung sinong santo/santa ito iniuugnay, binanggit din niya ang tungkol sa mga nais magkaroon ng asawa (Orozco at Demeterio 2023, pp. 346-348).

Sa huli, hanggang kalagitnaan ng ika-20 siglo naman, sa tala nina Guevarra, tinukoy muli si Santa Clara ng Assisi para sa mga nahihirapang magbuntis at manganak, katulad ng talakay ni Huerta, ngunit hindi nabanggit ang paggamit ng crozier. Sa artikulo ni Jocano tinalakay ang tatlong imahen: Si San Pascual Baylon para sa mga lalaking nais magkaroon ng kasintahan o asawa, ang Mahal na Birhen ng Salambao sa mga nais magkaroon ng anak, at si Santa Clara ng Assisi para naman sa mga kababaihan na nais magkaroon ng kasintahan o asawa. Tinalakay rin dito na hindi pandango ang dance ritual ng Obando kundi formless ng *swaying*, *skipping* at *jumping* lamang. Panghuli, sa artikulo ni Pottier, iba naman ang sinasabi tungkol kay San Pascual Baylon, iniugnay naman siya sa mga kalabaw o water buffalo at goat herders, si Santa Clara ng Assisi para sa mga nais magkaroon ng anak, ang Mahal na Birhen ng Salambao naman ay inugnay sa mga mangingisda upang maging mabiyaya ang kanilang huli, at iniugnay rin sa mga magsasaka (Orozco at Demeterio 2023, pp. 348-350).

Sa pagtatapos ng kanilang papel, nasuri na ang Obando fertility dance ay posibleng hindi produkto ng Kristiyanismo ng mga Pilipino na mula o bersyon ng isang ritwal ng mga Tagalog bago pa man dumating ang mga Espanyol. Ito ay maaaring nagmula sa pagsasayaw na ugnay kay San Pascual Baylon, na pinaniniwalaang sa fandango nagbuhat, at ang fandango sa Espanya ay kinikilalang fertility dance.

RESULTA NG PAG-AARAL

Mula sa mga natuklasan sa pag-aaral nina Orozco at Demeterio, tinangkang sipatin sa papel na ito ang pinagmulan ng Obando Fertility sa pamamagitan ng salaysay ng matatandang Obandenyo edad 60-90 na taon. Batay sa pakikipanayam at pakikipagkuwentuhan sa kanila, narito ang mga naitalang salaysay:

1. ***Ang kronolohikal na tala ng mga Patron sa Obando at ang aktwal na ritwal na isinasagawa para kina San Pascual Baylon, Santa Clara ng Assisi at Mahal na Birhen ng Salambao***

Si Santa Clara ang nauna sa Obando ngunit hindi mismo sa simbahan, may maliit na bisita para sa kanya. May stone chapel para kay Sta. Clara sa barangay ng Catanghalan. Ang

Catanghalan ay galing sa salitang Tanghalan, ibig sabihin ay Moro-moro. Nang ang simbahan ay mabuo, hinirang si San Pascual Baylon bilang patron at nang lumaon ay kinilalang ina ng Obando ang Mahal na Birhen ng Salambao. Ika-29 ng Abril, 1754 noong nagkaroon ng Town Church ang Obando sa pamamagitan ni Fr. Manuel de Jesus Maria de Olivencia (Personal na panayam kay Gng. Bondoc Nobyembre 12, 2024).

Lahat sa walong nakapanayam ay laging dumadalo lalo higit tuwing sasapit ang kapistahan ng tatlong patron, tinukoy nila na walang palya ang kanilang pagdedeboto at pamamanata. Batay sa kanilang salaysay, ang Mahal na Birhen ay nalambat at gustong dalhin sa Malabon ngunit sa Obando ito napunta. May kuwento rin na nagpasalin-salin tungkol kay San Pascual Baylon. Ayon kay Gng. Ramos, *“may nagpapagawa noon ng bahay, nagpapadala raw ng pawid at noong ito ay dinala sa bahay nagulat ang taong nag-deliver at sinabing ang umorder ng pawid ay kamukhang-kamukha ng San Pascual Baylon”*. May ganito ring kuwento si Gng. Domingo na nagtitinda raw ng pawid ang San Pascual Baylon at nag-iimbita sa mga tao na dumayo sa kanilang kapistahan. At kapag ang mga taong inimbitahan ay nagtungo sa pista nagugulat ang mga taong ito na ang nag-iimbita sa kanila ay kamukhang-kamukha ng santo. May katulad ding salaysay tungkol kay Santa Clara ng Assisi sina Gng. Domingo at Gng. Ramos na *“noong araw daw may isang babae na nagtitinda ng isda sa Hagonoy at Bocaue at nag-iimbita na dumayo sa kapistahan. Kapag pumunta ang mga tao ay magtataka sila na kamukha ng Santa Clara ang taong nag-iimbita sa kanila na mamiyesta”*.

Katulad ng nabanggit sa pananaliksik nina Orozco at Demeterio, ang pamamanata sa tatlong patron ay sinasaliwan ng pagsasayaw upang lubos na maisakatupran ang anumang hiling. Batay sa mga panayam, ang mga naisalaysay na naaalalang kuwento tungkol sa mga patron at ritwal ay: (a) nagpapagoda dati at sayaw ng Santa Clara ito pati ang tugtog; (b) may nobenaryo; (c) ang Santa Clara ay para talaga sa gustong magkaanak; (d) nagsasayaw ang mga namamanata sa tatlong patron; at (e) bilang miyembro ng BISIG, namamanata sa San Pascual Baylon at dumadayo kung saan-saan.

Batay sa kanilang karanasan at obserbasyon, marami ang dumadayo tuwing pista ng tatlong santo na nanggagaling pa sa iba’t ibang lugar pati pa sa ibang bansa. Ayon nga kay Gng. Ramos,

ang iba, magulang nila mismo ang sumasayaw para sa kanila dala-dala ang larawan ng kanilang mga anak na nasa ibang bansa. Tatlong araw na may prusisyon ito at umiindak sa labas ng simbahan. Lumalakas ang katawan ko kapag sumasayaw rito at laging pinagdadasal ang kalakasan ng katawan para makasama sa prusisyon at pagsasayaw. (Personal na panayam kay Gng. Contreras, Nobyembre 19, 2023)

May pagdalaw rin na nagaganap sa mga karatig lugar. Ang mga namamanata kay San Pascual Baylon ay ang mga gustong magkaroon ng partner. *“Pinakarami ang nagbibigay ng patotoo kay Santa Clara na gustong magkaroon ng anak”* (Personal na panayam kay Gng. Bondoc). Kadalasan ay nilalapit ang kahilingan ng mga mangingisda at kabuhayan sa Mahal na

Birhen. Nabanggit din nila ang iba pang kahilingan sa tatlong patron gaya ng pagkakaroon nang malakas na pangangatawan at pagpapagaling sa may sakit. Bukod sa mga kahilingan, nariyan din ang pagpupuri, pasasalamat at paghingi ng tawad sa Panginoon. Lahat ng mga kahilingan ay pagsasayaw ang ritwal na isinasagawa. Ngunit wala sa kanila ang nakapagbanggit ng paggamit ng crozier ng Santa Clara at ng pagpapahid ng langis sa tiyan mula sa lampara ng ilawan ni San Pascual Baylon gaya ng naitala nina Orozco at Demeterio.

2. Mga pagbabago sa mga imahen at ritwal na kaugnay ng kapistahan sa Obando, Bulacan tuwing Mayo

Ang ritwal batay sa kanilang mga salaysay, katulad pa rin ito ng dati at lahat ay sa pamamagitan ng pagsasayaw isinasagawa. Nagkaroon ng pagbabago sa mismong anyo ng sayaw, nagkaroon ito ng pormal na *steps*. “*Sa mismong simbahan, nagkaroon lamang ng pagbabagong pisikal katulad ng kulay ng pintura*” (Personal na panayam kay G. Manuel, Nobyembre 19, 2023). Gayundin, “*ang mismong simbahan ay bumaba dahil malaki na ang itinaas ng tambak*” (Personal na panayam kay G. Avendano, Nobyembre 12, 2023). “*Nasira rin ang simbahan noon at muli itong ipinagawa*” (Personal na panayam kay Gng. Coronel, Nobyembre 19, 2023). “*Nilulubog at binabaha ang mismong simbahan kaya mapapansin na ang pinto sa entrada ay mababa na. Mula rin sa pagiging Diocese ay National Shrine na ito ngayon*” (Personal na panayam kay Gng. Bondoc, Nobyembre 12, 2023).

Kung sa paligid naman nito, “*ang iskwelahan, noong 1957 nagsama na ang babae at lalaki, dati itong magkahiwalay*” (Personal na panayam kay G. Avendano, Nobyembre 12, 2023).

Sa pakikipanayam din kay Gng. Bondoc, natuklasan ang isang dokumento na nagpapatunay sa kwento kung paano nakarating sa bayan ng Obando ang Mahal na Birhen ng Salambao. Sa tala ng kasaysayan ng Obando, ang Nuestra Señora De La Inmaculada Concepcion De Salambao ay nakuha ng magkapatid na Juan at Julian Dela Cruz. Noong madaling araw ng ika-19 ng Hunyo, 1763, habang sila ay nangingisda sa katubigan ng Hulingdoon (bahagi ng Malabon ngayon), sumabit sa kanilang lambat ang isang imahen ng Birheng Maria. Gamit nila ang lambat na tinatawag na salambaw, isang malaking panghuli ng isda na kadalasan ay ikinakabit sa kawayang balsa. Nang ito raw ay subukan ng mga mangingisda na dalhin ang imahen sa Navotas at Malabon, bumigat at naging mahirap daw isagwan ang kanilang bangka. Ngunit nang pagpasyahan nilang iuwi ito sa Obando, biglang gumaan ang bangka. Dinala nila ang imaheng ito sa kura paroko ng simbahan ng Obando makalipas ng dalawang araw, kung saan kinilala ito bilang isang imahen ng Inmaculada Concepcion. Mula noon, ang Nuestra Señora dela Inmaculada Concepcion de Salambao ay naging patron ng Obando. Sa ganitong kuwento nagpasalin-salin sa bibig ang pagkakakuha sa Mahal na Birhen na katulad ng mga naitala nina Orozco at Demeterio. Ngunit, sa tala mismo

ng Parokya, may isang dokumentong nagpapatunay sa kung paano ito talaga napunta sa Obando. Ang talang ito ay makikita rin sa mismong museo ng parokya.

Noong ika-19 ng Hunio, 1763, humigit kumulang sa ikaanim ng umaga, ang magkapatid na Julian de la Cruz (20 taon) at Juan de la Cruz (18 taon), na mga taga-Malabon, kasama ang kanilang katulong na si Diego de la Cruz (50 taon) na taga-Obando ay nangingisda sa sapang munti na ang tawag ay Hologdoong, sa pook ng Binuangan kanayon ng Bayang Tambobong na nasasakop ng Bulacan.

Sapagkat malakas ang hangin at lumalaki ang tubig, sila ay kailangang magkalag ng salambao. Nang kanilang tanggalin ang naturang lambat, siyang pagkakita nila sa larawan (imahen) ng Mahal na Birhen ng NUESTRA SEÑORA DE LA CONCEPCION. Ang piaña (paanan) nito ay nakasabit sa dakong labas ng lambat.

Ang imahen ay kanilang dinala sa bahay ni Diego. Pagkalipas ng dalawang araw, ito ay kinuha ng Padre Guardian sa Bayan ng Obando na si Padre Fray Jose Martinez de la Hinojosa at inilagay sa altar ng simbahan ng mahal na Poong San Pascual Baylon. Ang Birhen ay tinawag na Milagrosa Ymahen de Nuestra Señora de la Concepcion o de Sarambao.

(Ang mga dokumentong nagpapatunay sa kasaysayan ng pagkakuha sa Mahal na Imahen ng Nuestra Señora de la Concepcion o de Sarambao ay ang mga salaysay nina Diego de la Cruz, Julian de la Cruz at Juan de la Cruz na sinumpaan nila noong ika-20 ng Pebrero, 1764, Coronacion Solemne ng Nuestra Señora Inmaculada Concepcion de Salambao, 2004).

Sadyang may pagkakaiba ang kuwentong nagpasalin-salin sa mga taga-Obando sa dokumentong nagsasalaysay kung paano talaga ito nakuha nina Diego, Juan at Julian de la Cruz. Gayunpaman, ang hindi nito mababago ay ang pangyayari na ang Mahal na Birhen na ito ay sadyang para sa Obando, Bulacan.

Mga mahahalagang pangyayaring naganap sa simbahan ng Obando

Sa bahaging ito naman makikita ang ilang mahahalagang talang ibinahagi ni Gng. Bondoc, ang mismong archivist at museologist ng National Shrine of Our Lady of Salambao na naganap sa nasabing simbahan (Panayam at mensahe sa email, Nobyembre 18, 2023).

Noong ika-29 ng Abril, 1754, ipinatayo ng mga pransiskanong pari sa pangunguna ni Reb. P. Manuel de Jesus Maria de Olivencia, bilang unang kura ang simbahan ng Obando. Mayroon ding *stone chapel* para kay Santa Clara na matatagpuan naman sa barangay ng Catañgalan na itinuring na “interim church”. Sumunod na buwan, ika-13 ng Mayo hinirang na “*Ministro de la Doctrina*” (Parish Priest) at “*Guardian*” ng bayan ng Obando si Fr. Francisco Migenes. Tinawag namang “*Iglesia de San Pasqual Baylon del Pueblo de Ovando*” ang simbahan noong Mayo 20. Ginanap naman noong ika-31 ng Mayo ang kauna-unahang “Holy

Sacrifice of the Mass”. Sumunod na buwan, ika-1 ng Hunyo, ginanap ang unang solemn mass at pagbibinyag. Sumunod na araw, ika-2 ng Hunyo ay isinagawa naman ang kauna-unahang kasal na pinangunahan ni Fr. Francisco Migenes. Ika-2 ng Setyembre ang banal na sakramento ay nailagay sa altar ng simbahan.

Noong ika-19 ng Hunyo taong 1763, ang milagrosang imahen ng *Nuestra Señora Inmaculada Concepcion de Salambao* ay natagpuan sa ilog ng Binuangan at Tambobong at makalipas ang dalawang araw, ito ay inilagak sa altar ng Obando sa tulong ni Fr. Jose Martinez de la Hinoj.

Nasira ang simbahan nang dahil sa giyera taong 1945 at nagkaroon ng rekonstruksyon sa pangunguna ni Rev. Fr. Marcos Punzal noon lamang taong 1947. Nagkaroon ng inagurasyon ng simbahan at pagbabasbas sa pangunguna ni Rev. Fr. Rome Fernandez sa taong 1981. Nagkaroon naman ng historical marker sa façade ng simbahan sa pangunguna ng National Historical Institute noong ika-28 ng Abril, 1984.

Naisama ng Department of Tourism ang simbahan ng Obando sa kanilang mga aktibidad bilang isa sa mahahalagang lugar sa Bulacan na maaaring bisitahin ng mga lokal at dayuhang turista sa selebrasyon ng Philippine Centennial noong 1998. Sa pagdiriwang naman ng 2000 Jubilee Year ng simbahang Katoliko, ang simbahan ng Obando ay isa sa limang simbahan sa ilalim ng Diocese ng Malolos na idineklarang “pilgrim church”. Mula sa taong ito, naging sunod-sunod ang mga pangyayari alinsunod sa layon at pangarap ng mga taga-Obando para sa simbahan. Katulad ng:

2002

Muling isinaayos ang simbahan upang makaiwas sa anumang pinsala ng baha at high tide sa pangunguna ni Rev. Fr. Danilo G. de los Reyes.

2004

Noong ika-29 ng Abril ay ipinagdiwang ang 250th Year Foundation Anniversary ng simbahan ng Obando. Inilibot sa iba’t ibang bahagi ng Bulacan ang tatlong patron. Bilang pagkilala sa kaparian at mga madre na mga naninirahan at lumaki sa Obando ay nagkaroon naman ng tinatawag na “Festival of Religious” noong ika-29 ng Mayo. Ang Solemn Coronation ng *Nuestra Señora Inmaculada Concepcion de Salambao* ay ginanap naman noong Disyembre 12.

2005

Nagkaroon ng Pastoral Planning Workshop noong ika-11 hanggang 12 ng Marso at binigyang-pansin ang pagbuo ng bisyon at misyon ng parokya. Sinimulan din sa taong ito ang pagkalap at pagsasaayos ng mga dokumento na kakailanganin upang maging National Shrine.

2006

Naisagawa ang pagbabasbas at inagurasyon ng museo ng simbahan noong ika-15 ng Mayo. Sa pamamagitan ng Parish Pastoral Council Resolution No. 2006 – 01, inilapit kay Most Rev. Jose F. Oliveros, DD, Obispo ng Malolos na ideklara ang simbahan ng Obando, ang Parish of San Pascual Baylon, Obando, Bulacan bilang isang Diocesan Shrine bilang pagkilala sa tatlong patron- San Pascual Baylon, Santa Clara ng Assisi at Nuestra Señora de Salambao noong ika-4 ng Hunyo. Noong Disyembre ng taong ito ay idineklara ang simbahan ng Obando bilang isang Diocesan Shrine. Tinawag ang simbahan bilang *Diocesan Shrine of Nuestra Señora Inmaculada Concepcion de Salambao*.

2007

Isinagawa noong ika-1 ng Disyembre ang Solemn Consecration of the Altar, Dedication of the Church to God at ang opisyal na proklamasyon ng *Diocesan Shrine* ng *Nuestra Señora Inmaculada Concepcion de Salambao* sa pangunguna ni Most Rev. Jose F. Oliveros, DD, obispo ng Malolos.

2009

Nagkaroon ng Ground-breaking ceremony sa pagtatayo ng *Santuario de Nuestra Señora de Salambao* noong ika-19 ng Abril.

2010

Noong ika-8 ng Setyembre, kinumpirma ni Fr. Cayetano Sanchez, OFM ng *Archivo Franciscano Ibero Oriental* sa Madrid, Spain na ang lumang manuskrito ng kasaysayan ng Obando at ang dokumento sa pagkakakuha sa imahen ng *Nstra. Sra. de la Concepcion or Salambao* ay nasa kanilang pangangalaga. Sa katulad din na buwan ng taong ito, inorganisa ang *Kapatiran ng Nstra. Sra. de Salambao*. Ang *Kapatiran*, kasama ang Parish Pastoral Council, ang nangunguna sa pamamahala ng mga kakailanganing dokumento sa paglahok ng imahen ng *NSICdSalambao* tuwing magkakaroon ng Annual Grand Marian Procession sa Intramuros, Manila at sa taunang paglahok sa Pista ng Krus sa Ilog. Noong ika-12 ng Disyembre ay binasbasan at nagkaroon ng inagurasyon ng *Santuario de Nuestra Señora de Salambao* sa pangunguna ni Most Rev. Bishop Rolando Tria Tirona, DD, Obispo ng Quezon.

2011

Pinangunahan ang adbokasiya laban sa konstruksyon ng Obando Sanitary Landfill, nasasakupan ng barangay ng Salambao kung saan natagpuan ang imahen ng *NSICdSalambao* sa pamamagitan ng mga miyembro ng mga samahan ng simbahan, sinuportahan ni Most Rev. Bishop Jose F. Oliveros, D.D. kasama ang mga kaparian at Diocesan Commission on Social Action at ng Diocesan Environmental and Ecological Program (DEEP) noong Hunyo. Buwan ng Oktubre ay nagsagawa naman ng pagtitipon, misa, community prayers, motorcades upang hindi matuloy ang landfill sa barangay ng Salambao.

2012

Noong ika-11 ng Marso, binuksan ang Jubilee door ng simbahan bilang bahagi ng selebrasyon ng 50th Year Anniversary ng Diocese ng Malolos, sa pangunguna ni Rev. Fr. Albert Suatengco, Rev. Fr. Avelino A. Sampana, at Rev. Fr. Irvin I. Hizon. Sa pagsapit naman ng ika-19 ng Hunyo hanggang sumunod na taon ng Hunyo 19, ginunita at ipinagdiwang ang 250th Year sa pagkakakuha ng imahen ng *NSICdSalambao*. Nagkaroon ng Mariology, healing mass at prusisyon tuwing sasapit ang araw ng 19 sa bawat buwan. Nagkaroon din *Paglalakbay* ng imahen sa iba't ibang lugar ng Bulacan. Nagsagawa rin ng fluvial parade, concelebrated mass at grand motorcade sa buong taong selebrasyon.

2016

Nagkaroon ng audio-visual materials sa *Katesismo ng Sayaw sa Obando, Sayaw kay Santa Clara at Sayaw sa Mahal na Birhen ng Salambao*.

2019

Binalangkas ang PPC Resolution para sa deklarasyon ng Diocesan Shrine of *Nstra. Sra. Inmaculada Concepcion de Salambao* bilang National Shrine at ang Canonical Coronation ng miraculous image ng *Nstra. Sra. Inmaculada Concepcion de Salambao* noong ika-1 ng Setyembre. Iminungkahi rin ang Statutes of the National Shrine of *Nsta. Sra. Inmaculada Conception de Salambao*. Nagkaroon ng PPC Execom Meeting noong ika-15 ng Setyembre kasama si Bro. Kendrick Ivan Panganiban para sa paghahanda at pagpapasa ng mga dokumento para sa aplikasyon ng National Shrine at Canonical Coronation. Naipasa ang mga nasabing dokumento noong ika-18 ng Nobyembre sa Opisina ng Mahal na Obispo ng Malolos.

2021

Idineklara ng Catholic Bishops' Conference of the Philippines (CBCP) noong ika-27 ng Enero na ang simbahan ng Obando ay maging National Shrine, ikaapat sa ita-ling Diocese ng Malolos at ika-27 sa buong bansa.

2022

Ika-25 ng Marso ng magkaroon ng Solemn Declaration ng National Shrine of *Nstra Sra. de la Inmaculada Concepcion de Salambao* sa pangunguna ng Lubhang Kagalang-galang na Jose F. Advincula, D.D., Arsobispo ng Maynila.

Mula sa mga talang ito, masasabing tuloy-tuloy ang paglaganap ng pananampalataya simula ng magkaroon ng parokya sa Obando sa ika-17 siglo. Nagkaroon din ng samot-saring pagdiriwang gaya ng misa, pagbibinyag at kasal. Ngunit nang sumunod na siglo, mapapansin na walang gaanong naitalang mahahalagang pangyayari na naidokumento o naitabi ang

bayan. Ang naitala lamang ay sa kung paano natagpuan at nakarating ang Mahal na Birhen ng Salambao sa Obando, Bulacan. Maaaring bunsod ito ng pagbabago sa pamamahala, bagong pananakop, mga kalamidad gaya ng malawakang pagbaha at Ikalawang Digmaang Pandaigdig. Ngunit magkagayunman, makikita ang pagsulong ng pananampalataya ng mga taga-Obando mula ika-20 hanggang sa kasalukuyan na maisakatuparan nilang hirangin na National Shrine.

3. ***Pagsisimula ng ritwal na sayaw sa Obando, Bulacan at anyo nito***

Lahat ng nakapanayam ay nakamulatan at nakagisnan na ang pagsasayaw sa Obando mula noong bata pa sila. May mga pagkakataon din na nahinto ang pagdiriwang at pagsasagawa ng ritwal nang dahil sa pandemya.

Ang pagdadasal ay sisimulan sa pagpuri sa Panginoon, paghingi ng tawad, pasasalamat at kahilingan. Tuwing sumasayaw ay binibigkas din ang mga kahilingan.

Sa panayam at pakikipagkuwentuhan ng mananaliksik sa mga matatandang Obandenyo, noong binanggit ang salitang kasilonawan, apat sa kanila ang sumagot na sila ay hindi pamilyar, isa ang sumagot ng hindi sigurado at hindi matandaan. Batay kay G. Avendano, ang salitang ito ay *“nagmula sa Laguna at hindi sa Obando o Bulacan, ito ay sayaw ng Laguna”*. Ayon naman kay Gng. Bondoc, ang kahulugan ng Kasilonawan ay *“dating uri ng kasiyahan at lasingan”* kaya noong bumuo ng executive committee ang kasalukuyang Mayor ng Obando at tinawag na Kasilonawan Festival ay hindi sila pumayag. Dahil nangangahulugan ito ng pagdiriwang na may lasingan na hindi akma sa pamamanata. Kaya sumulat sila at sinabi na dapat tawagin ang Obando Fertility Dance na *“Sayaw Panalangin”*, at noong taong 2022 ito nagsimula.

May kuwento rin si G. Avendano na ang tawag dito ay *“Mga Namamanata/Mga Deboto ng Santa Clara, Salambao at Baylon”*, hindi Obando Fertility Dance. Aniya, naging ganito na lamang ang tawag noong nagkaroon ng aktibidad ang Tourism Office.

Samantala, anim sa kanila ang tumugon na ang Obando Fertility Dance ay nagmula sa pandanggo. Dagdag pa niya, ang pangalang baile ni San Pascual ay nangangahulugang sayaw. Sa mga nakapanayam, isa lamang ang sumagot na ito ay hindi pandanggo sapagkat ayon sa kanya, panata na talaga ito sa tatlong patron.

Anim din sa kanila ang nagsabing ang Obando Fertility Dance ay nagsimula nang dumating ang mga Kastila at noong dumating ang mga patron. Isa lamang ang nagsabing hindi siya sigurado dahil maaaring baka mula ito sa mga ninuno. Ganito rin ang salaysay ng isa pa, na maaari na mula ito sa mga ninuno pa natin dahil may mga Babaylan tayo noon na sinasamba ay mga anito at isinasagawa ito sa pamamagitan ng pagsasayaw. Aniya, *“walang nakasulat na ganito sa mga dokumento pero maaari ang sayaw ay naging Christianized”*.

Sa kasalukuyan, mayroon na itong pormal na anyo ng hakbang at galaw ng mga paa at kamay sa tuwing isinasayaw ang ritwal para sa tatlong santo, ito ay sa pangunguna ni Gng. Mercedes R. Domingo. Ayon sa dating guro na si Gng. Domingo o mas kilala sa tawag na Sister Ched, ang Sayaw Obando ay isang madamdamin at sinaunang sayaw sa tiyempong balse. Ito ay isinasayaw lalo kung sasapit ang pista ng Obando na dinarayo ng mga deboto lalo na ng mga gustong magkaanak. Ang awit na Santang Clarang Pinung-pino ay awiting tinutugtog habang sumasayaw kasabay ng mataimtim na panalanging hinihiling. Ang bawat kumpas kamay pataas at pababa, paghimas sa sinapupunan ay may kahulugan. May awit at musika na ring sinasabayan para kina San Pascual Baylon at Mahal na Birhen ng Salambao.

Mahigpit ang bilin ni Sister Ched sa kasuotan kapag ito ay isinasayaw. Ang mga babae ay dapat nakasuot ng sinaunang balintawak, tapis at panuelo na nakasampay sa balikat o nakasalalay sa batok at ang sapin sa paa ay cocho o bakya. Ang mga lalaki naman ay nakasuot ng Camisa de chino, kundimang salawal o ibang kulay at sa paa ay nakasuot ng tsinelas na buo o sarado ang dulo. Ang bilang ng mga bawat kumpas ay isa-dalawa-tatlo at ang kaayusan ay dalawang hanay kung sa prusisyon at malayang pag-aayos kung sa tanghalan. (Personal na panayam kay Gng. Mercedes, Nobyembre 12, 2023)

Ang ganitong pagsasayaw ay patuloy na isinasagawa hanggang sa pumasok sa simbahan. Umiindayog ang mga deboto sa himig ng Santa Clara Pinung-pino sa saliw ng musikong bumbong tuwing kapistahan ng Obando.

Sa kasalukuyan dahil sa ang simbahan ng Obando ay isa na ngayong National Shrine, ang pagsasayaw ay tuwinang isinasagawa na matapos ang banal na misa sa araw ng Linggo, alas otso ng umaga. Matapos ang misa ng alas otso ng umaga ay pumupunta sa harapan ang mga deboto upang makiisa sa pagsasayaw. Sisimulan ito ng pagbabasbas ng pari, oryentasyon sa kung paano isinasagawa ang sayaw at saka pa lamang mismo ang pagsasayaw ng mga debotong nagmula sa loob at labas ng bayan ng Obando. Ang unang awit at sayaw ay para sa Santa Clara ng Assisi, susundan ng para sa San Pascual Baylon at panghuli ay para sa Mahal na Birhen ng Salambao.

KONGKLUSYON

Bilang pagtatapos, nasuri sa pananaliksik na ito na nagtutugma ang kaisipan nina Orozco at Demeterio sa mga kasaysayang pasalita na ibinahagi ng walong matatandang Obandenyo. Ang Obando fertility dance ay maaaring hindi produkto ng Kristiyanismo na mula sa bersyon ng isang ritwal ng mga Tagalog bago pa man dumating ang mga Espanyol. Ito ay posibleng nagsimula nang dumating ang mga Kastila at noong dumating ang mga patron. Wala ring nakita mismo ang mga nakapanayam o natatandaang nakasulat na mga dokumento na ito ay bago pa dumating ang mga Kastila na ang sayaw ay naging Christianized lamang. Kung pag-uusapan ang salitang Kasilonawan, mayorya sa kanila ang hindi pamilyar sa salitang ito.

May nagtukoy na ang salitang ito ay nagmula sa Laguna, at ito ay sayaw ng Laguna. Isa naman ang nagtukoy na ang kahulugan ng Kasilonawan ay “dating uri ng kasiyahan at lasingan” kaya hindi rin sila pumabor na tawagin itong Kasilonawan Festival. Dahil nangangahulugan ito ng pagdiriwang na may lasingan na hindi akma sa pamamanata at nararapat na tawagin ang Obando Fertility Dance na “Sayaw Panalangin”. Anim sa walong nakapanayam ang tumugon na ang Obando Fertility Dance ay nagmula sa pandanggo. Sa kasalukuyan, ang sayaw ng pamamanata sa tatlong patron ay mayroon nang pormal na anyo ng hakbang at galaw ng mga paa at kamay sa tuwing isinasayaw ang ritwal para sa tatlong santo. Sa patuloy na pagdami ng deboto mula sa loob at labas ng bayan, tunay na nagpapakita ito ng matatag na pananampalataya ng mga tao at ang pagsasayaw sa Obando kasabay ng mga kahilingan at pasasalamat ay tanda rin ng mga panalanging tinutugon ng Panginoon sa pamamagitan ng pamimintuho sa tatlong patron ng Obando, lalo na sa pagkakaroon ng anak.

Sa kabuoan, ang natuklasan sa pag-aaral na ito ay isang pagtatangka na sipatin ang pinagmulan ng Obando Fertility Dance sa pamamagitan ng isang preliminaryong pagtalunton sa kasaysayan ng pinagmulan nito mula sa isang partikular na perspektiba ng matatandang Obandenyo, kaya masasabing ito ay hindi komprehensibo at pinal kundi may limitasyon ang kasaysayang naihandog ng papel. Katulad ng natuklasan nina Orozco at Demeterio, ito ay isang alternatibong haka na bukas sa rebisyon. Hindi pangkumpirma ng *historical accuracy* ng pag-aaral nina Orozco at Demeterio ang kasaysayang pasalita ng matatandang Obandenyo sapagkat hindi sila *eyewitnesses* sa pagsisimula ng fertility dance, kundi, ito ay pansuporta sa alternatibong haka nina Orozco at Demeterio. Kaya iminumungkahi na magkaroon pa nang mga kasunod na pag-aaral kaugnay nito at magkaroon nang mas malawak na sakop at mas maraming panayam sa buong Obando, Bulacan.

SANGGUNIAN

- Bondoc, M. T. (2023, November 18). *Significant facts and events: National Shrine of Our Lady of Salambao - Parish of San Pascual Baylon* (pp. 1–6).
- Delos Reyes, R., & De Guzman, E. (2005). *Obando: Alamat ng isang sayaw*. <https://obando81.angelfire.com/tg/obando.pdf>
- Demeterio, F. P., III, & Orozco, N. M. (2023). The sacred images, patronages, and rituals of Obando Church, Bulacan, Philippines: A historical investigation. *Philippiniana Sacra*, 58(176), 323–358. <https://doi.org/10.55997/2004pslviii176a4>
- Domingo, M., Roxas-Wi, C., Santiago, Z., et al. (2006). *Obando, bayang pinagpala! Karapatang ari ng Pamahalaang Bayan ng Obando*.
- Gripaldo, E. (2006). Ang kasaysayan pasalita at ang lokal na kasaysayan. *The Journal of History*, 52(1). <https://ejournals.ph/article.php?id=5302>

Municipal Government of Obando, Bulacan. (n.d.). *History of Obando Bulacan*.

<https://obando.gov.ph/>

National Shrine of Our Lady of Salambao - San Pascual Baylon Parish. (2018, May 11). Si San Pascual Baylon ay ang pangunahing patron ng simbahan at bayan ng Obando. Sa kanyang panalangin inilalapat ang paghingi [Status update]. *Facebook*.

<https://www.facebook.com/>

[photo/?fbid=2001290853223420&set=pcb.2001295619889610](https://www.facebook.com/photo/?fbid=2001290853223420&set=pcb.2001295619889610)

National Shrine of Our Lady of Salambao - San Pascual Baylon Parish. (2018, May 14). Si Santa Clara ang pinakamatandang pintakasi ng bayan ng Obando. Sa kanyang panalangin inilalapat ang paghingi ng anak na babae [Status update]. *Facebook*.

<https://www.facebook.com/>

[photo/?fbid=2001326576553181&set=pcb.2001328676552971](https://www.facebook.com/photo/?fbid=2001326576553181&set=pcb.2001328676552971)

National Shrine of Our Lady of Salambao - San Pascual Baylon Parish. (2018, May 16). Ang Mahal na Birheng Maria, sa kanyang pangalang Nuestra Señora Inmaculada Concepcion de Salambao, ay ang ikatlong pintakasi ng Obando [Status update]. *Facebook*.

<https://www.facebook.com/>

[photo/?fbid=2006803909338781&set=pcb.2006805286005310](https://www.facebook.com/photo/?fbid=2006803909338781&set=pcb.2006805286005310)

Nuestra Señora Inmaculada Concepcion de Salambao. (2004, December 12). *Coronacion Solemne ng Nuestra Señora Inmaculada Concepcion de Salambao: Taon ng Ekaristiya, taon ni Maria*. Eres Printing Corporation.

Panganiban, J. V. (1972). *Kasilinawan*. In *Diksiyunaryo Tesauro Pilipino-Ingles*. Manlapaz Publishing Co.

TUNGKOL SA MAY-AKDA

Tubong Malolos, Bulacan si Jennifer C. Delfin. Nagtapos siya ng Bachelor of Secondary Education, medyor sa Filipino, at Master of Arts in Education, medyor sa Filipino, sa Bulacan State University (BulSU). Nagsilbi siya bilang Alumni Coordinator ng College of Arts and Letters (CAL) at naging Head ng Local Student Policy Development ng nasabing unibersidad.

Noong 2023, kinilala siya bilang isa sa mga nagkamit ng Pinakamahasay na Papel-Saliksik sa Suri, Saliksik, Sanay 5: Pambansang Seminar-Worksyap at Kumphensya sa Pagtuturo ng Filipino at Panitikan na inorganisa ng PSLLF.

Kasalukuyan siyang fakulti ng Departamento ng Wika, Panitikan, at Araling Pilipino ng CAL-BulSU, habang kumukuha ng programang Doktor ng Pilosopiya sa Araling Filipino – Wika, Kultura, at Midya sa Pamantasang De La Salle, Maynila. Ang kaniyang mga interes ay nakatuon sa wika at kultura ng Pilipinas at mga karatig bansa.